

**Safety
Quality
Traceability**

Uporaba metode
stabilnih izotopov in
drugih metod za
določanje sledljivosti in
pristnosti živil na tržišču

Nives Ogrinc

Veliki spomladanski živilski seminar, 22.4.2015

 Institut
"Jožef Stefan"
Ljubljana, Slovenija

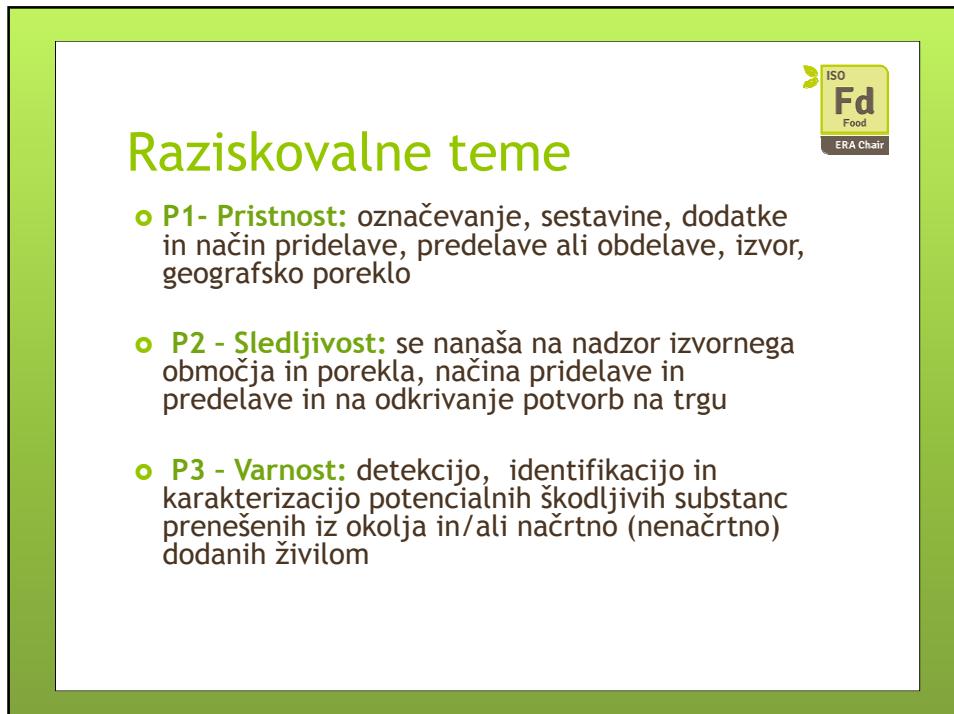
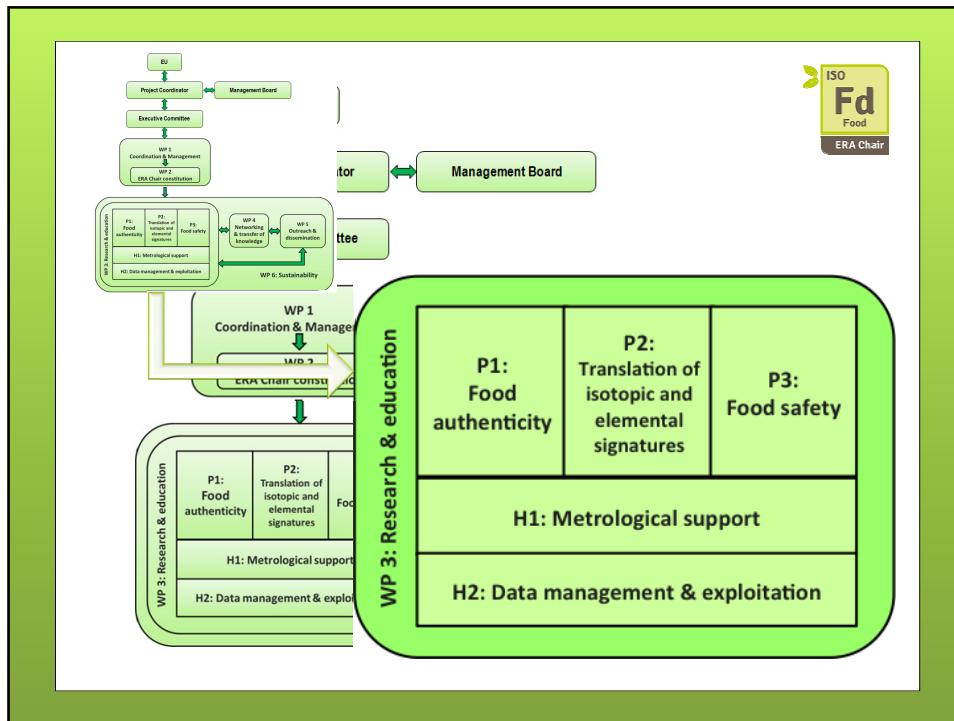

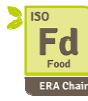

ERA katedra ISO-FOOD

je bila ustanovljena 2014 na IJS in deluje na
področju stabilnih izotopov s ciljem
zagotavljanja kakovosti, varnosti in sledljivosti
hrane in krme.

<http://isofood.eu>

P1 - Pristnost

- Stabilni izotopi lahkih elementov (H, C, N, O, S)
- Markerji na molekularnem nivoju (sladkorji, maščobne kisline, steroli, molekularni 'profiling')

P2 - Sledljivost

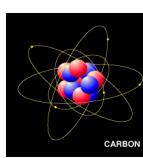
- Način pridelave - organsko vs. konvencionalno
- Geografsko poreklo - baze podatkov (stabilni izotopi lahkih elementov + Sr, elementna sestava) in GIS mape
- Transport onesnažil - iz okolja v živila (biomarkerji in stabilni izotopi)

Baze podatkov - kemometrične metode

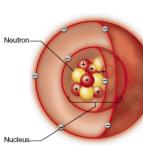

Terminologija

Stabilni izotopi

^{12}C : 98.93 ut%
 ^{13}C : 1.07 ut%

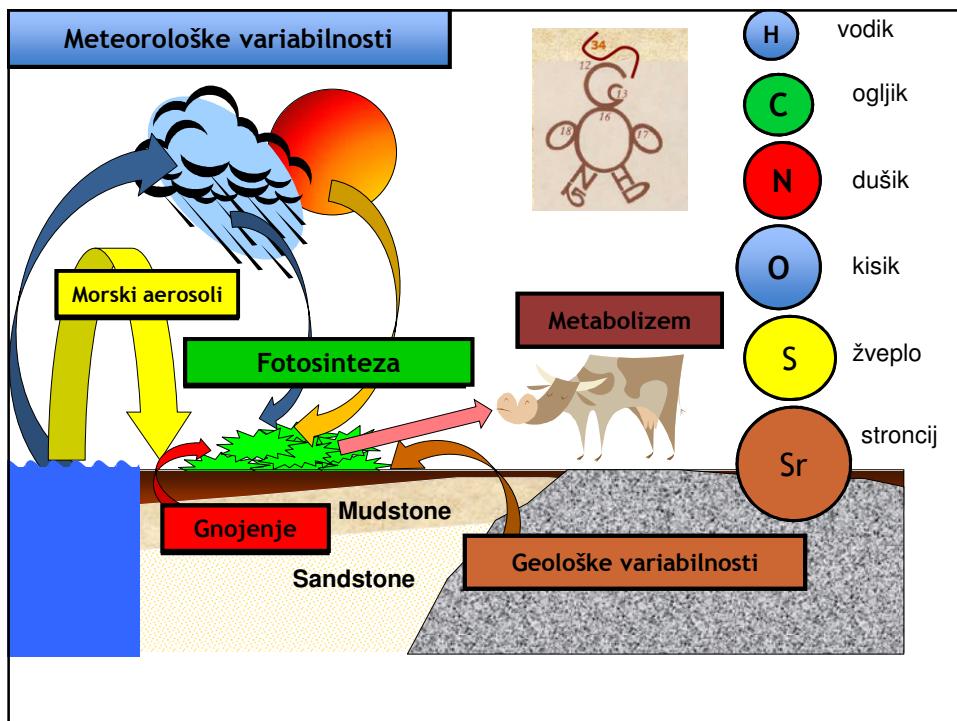
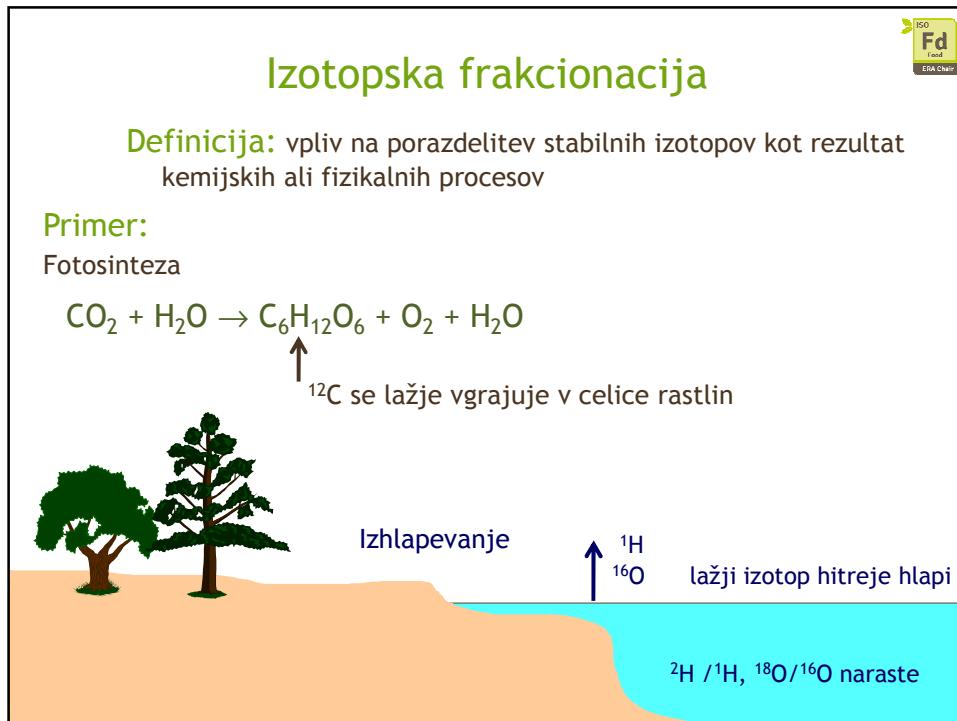
(b) Oxygen
 8 protons
 8 neutrons
 8 electrons
 in 2 shells
Nucleus

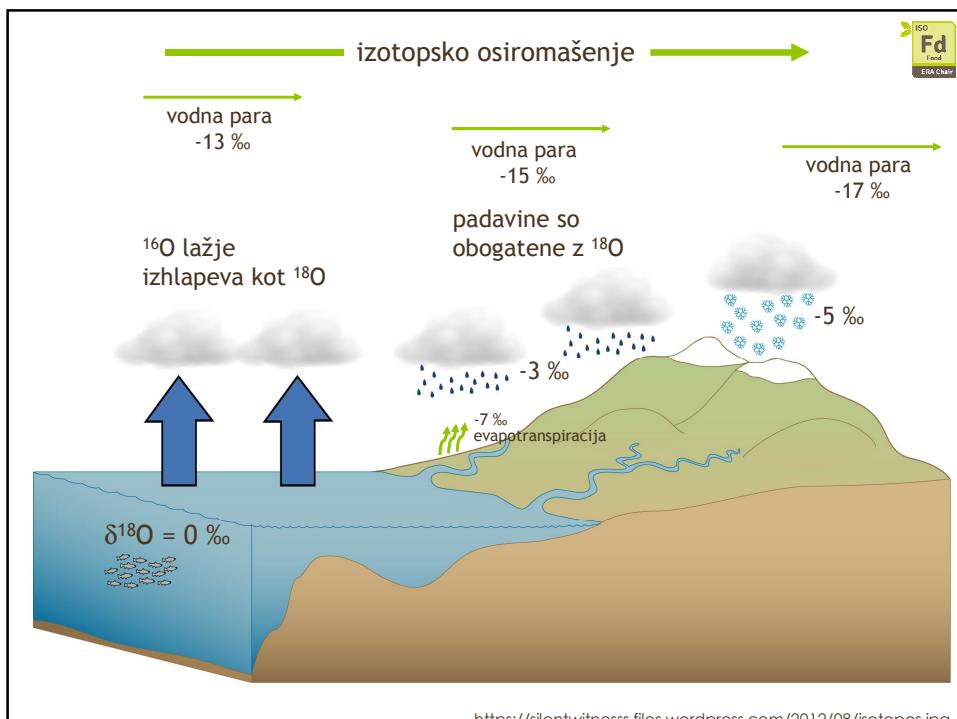
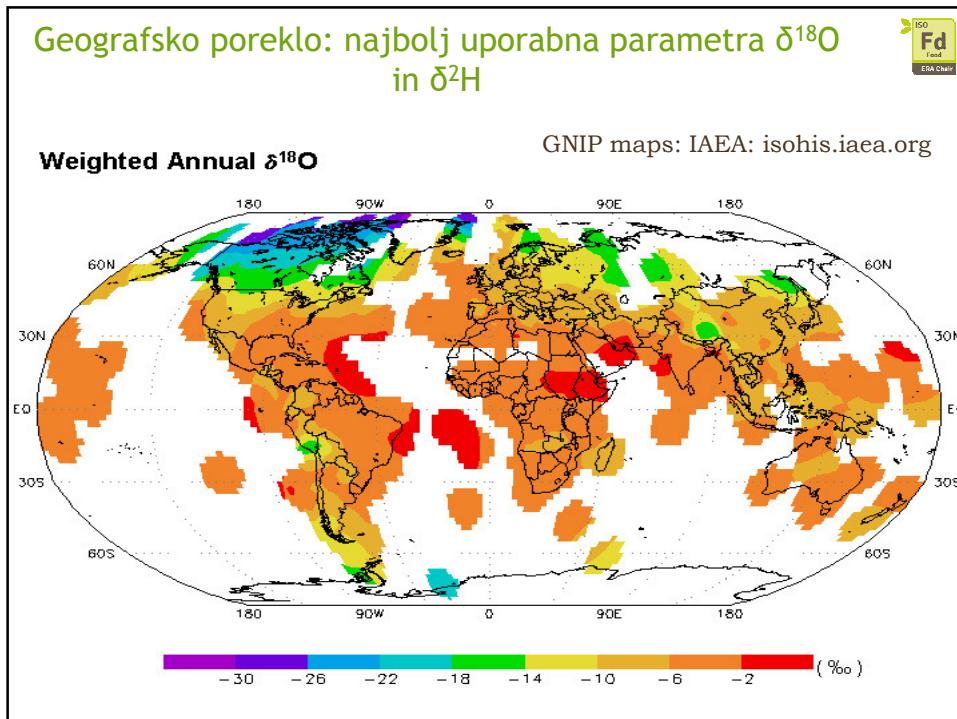
$$\delta X = \left(\frac{R_{\text{sample}}}{R_{\text{standard}}} - 1 \right) \times 1000 \quad [\text{\%oo}]$$

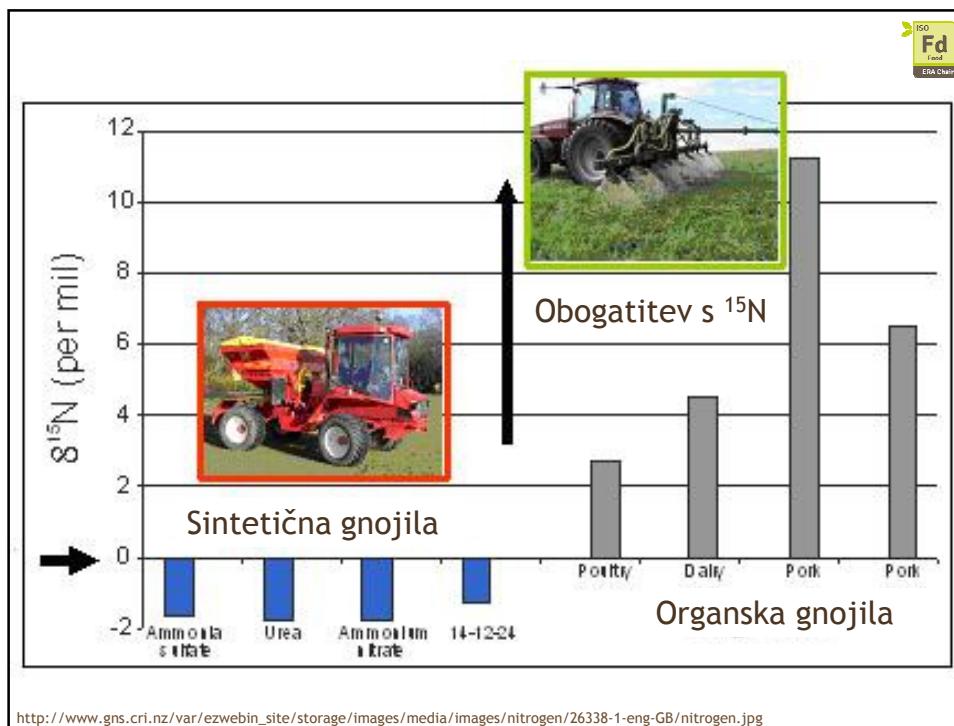
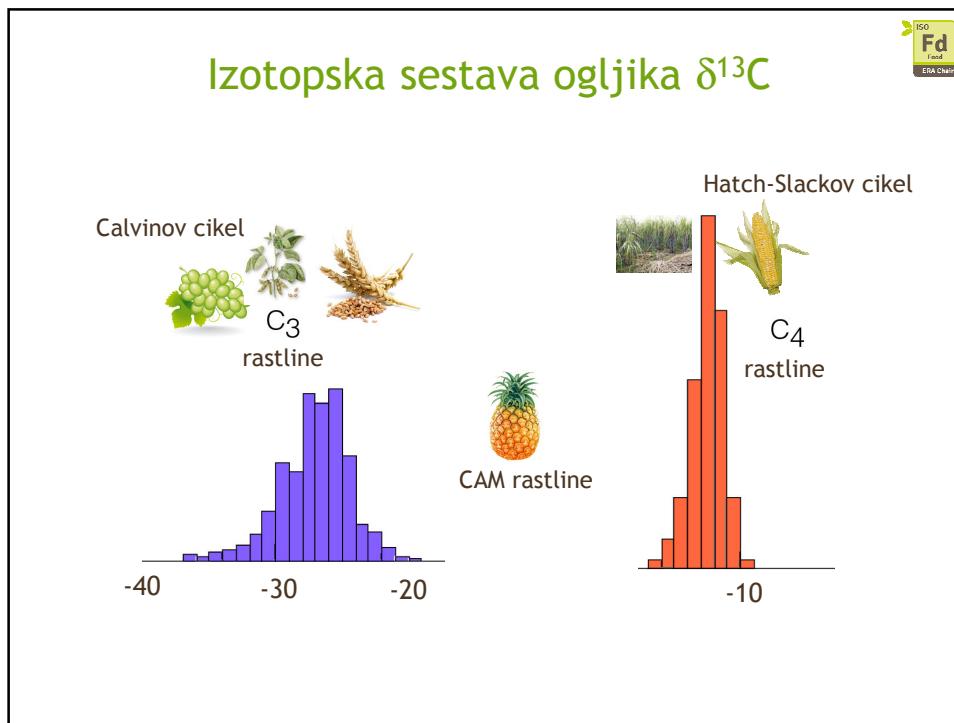
$X = ^2\text{H}, ^{13}\text{C}, ^{15}\text{N}, ^{18}\text{O}, ^{34}\text{S}$
 $R = ^2\text{H}/^1\text{H}, ^{13}\text{C}/^{12}\text{C}, ^{15}\text{N}/^{14}\text{N}, ^{18}\text{O}/^{16}\text{O}, ^{32}\text{S}/^{34}\text{S}$

Standard = VSMOW, VPDB, CDT, AIR

δ-vrednost standarda je definirana z 0%

Interpretacija rezultatov

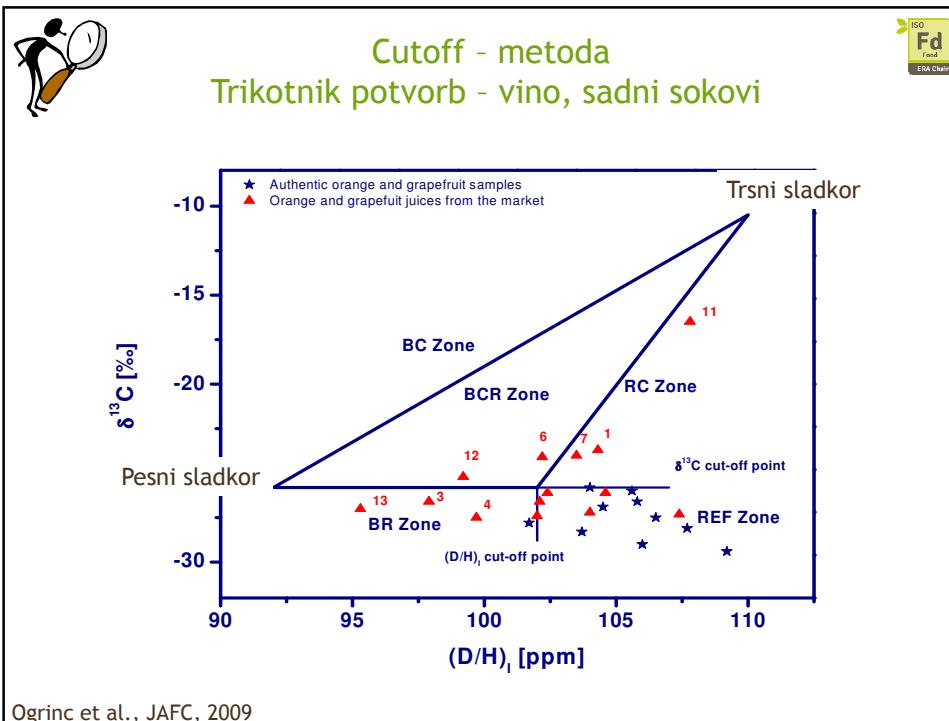
Primerjava δ -vrednosti med pristnimi/naravnimi vzorci , ki definirajo **cutoff-vrednost** in vzorcem, ki ga raziskujemo

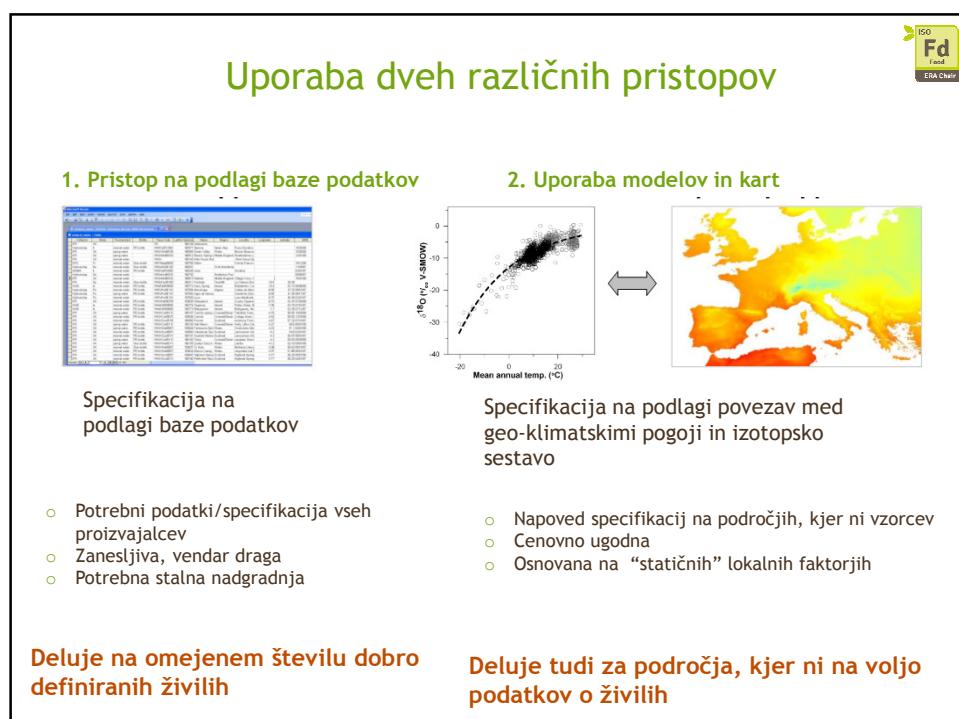
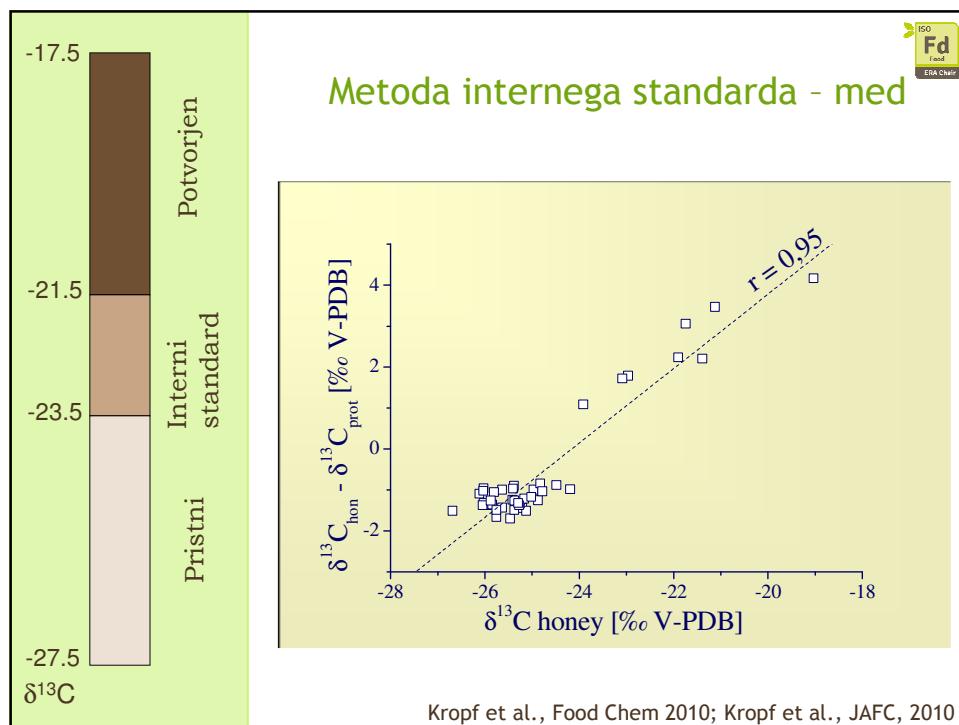
Metoda internega standarda - primerjava δ -vrednosti med spojino, ki je sporna in spojino, ki je sestavni del živila na katero potvorjenost oziroma dodatek prepovedane spojine ne vpliva (med-protein)

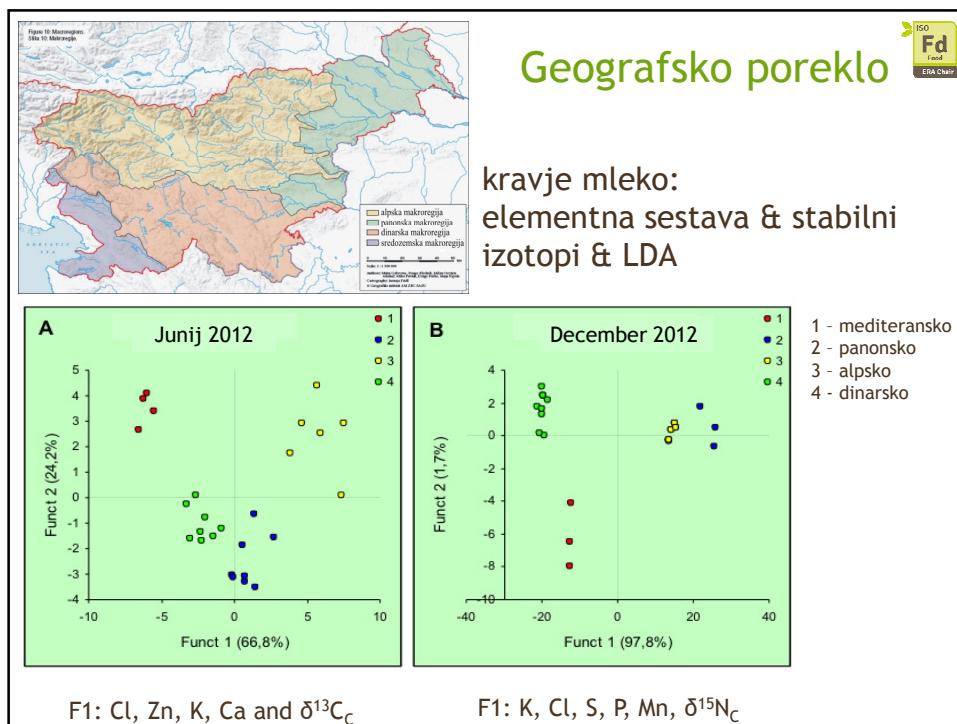
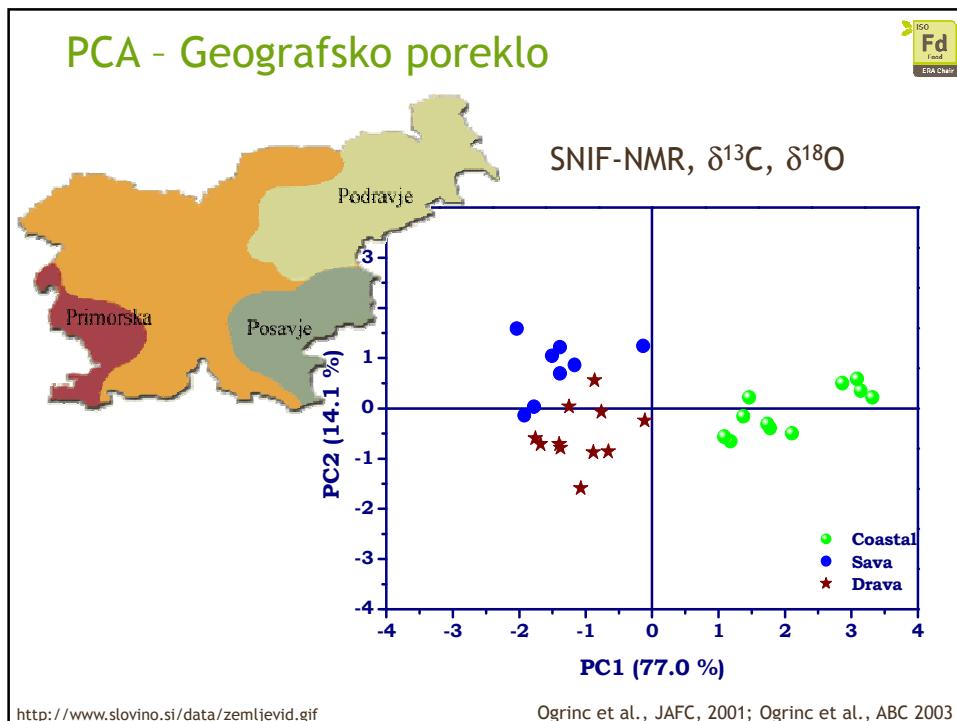
Multi-elementni pristop za določitev **geografskega porekla** živila:
Izotopi lahkih elementov, klasične analize in elementna sestava vzorca v kombinaciji s primernimi statističnimi metodami

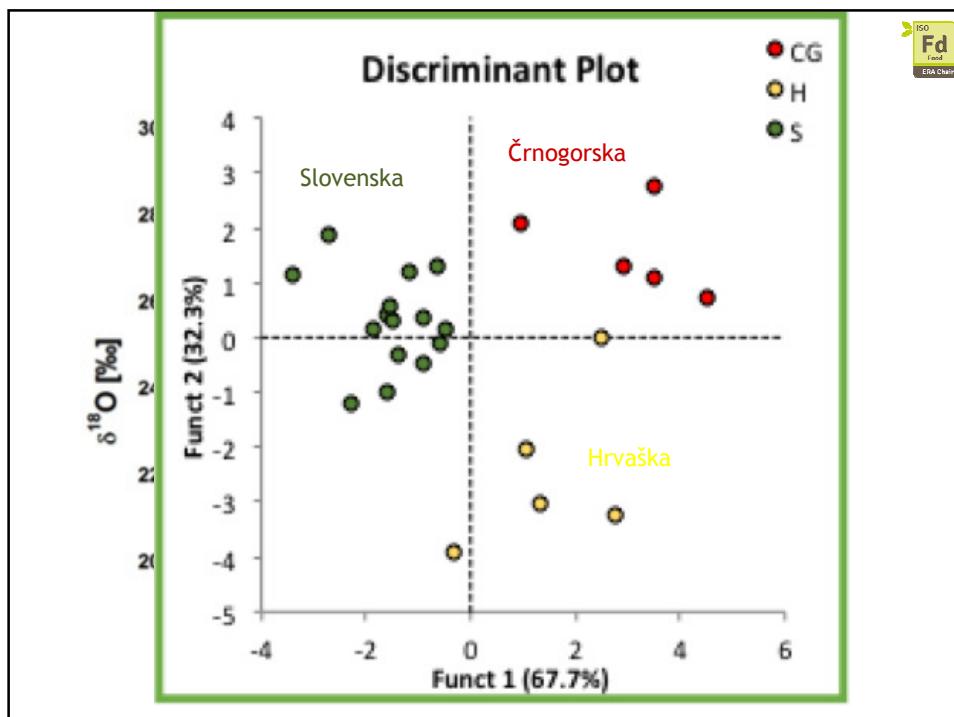
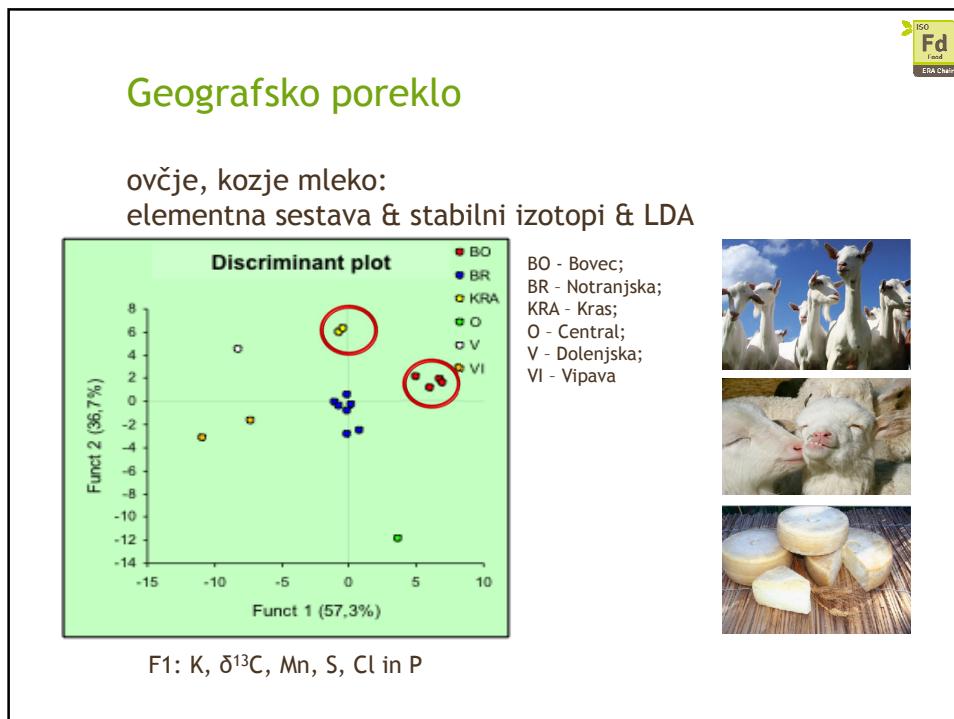
Vzpostavitev baze podatkov pristnih vzorcev in kontinuirana nadgradnja!!

Baze podatkov v Sloveniji: vino, med, oljčno olje, jabolčni sok, mleko, ovčji, kozji sir

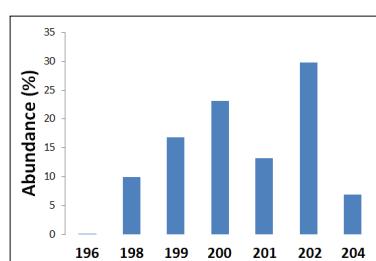

P3 - Varnost

- Organska onesnažila: ostanki zdravilnih učinkovin, hormonov in hormonskih motilcev (BPA in njegove alternative, ostanki pesticidov, organo-Br spojine, ...)
- Dodatki živilom in pakiranje
- Potencialni toksični in esencialni elementi in njihove specije (Zn, As, Hg, Cr, Al, Se, I, Fe, itd.....)
- Radionuklidi
- Nano-delci

MDF vs. MIF frakcionacija

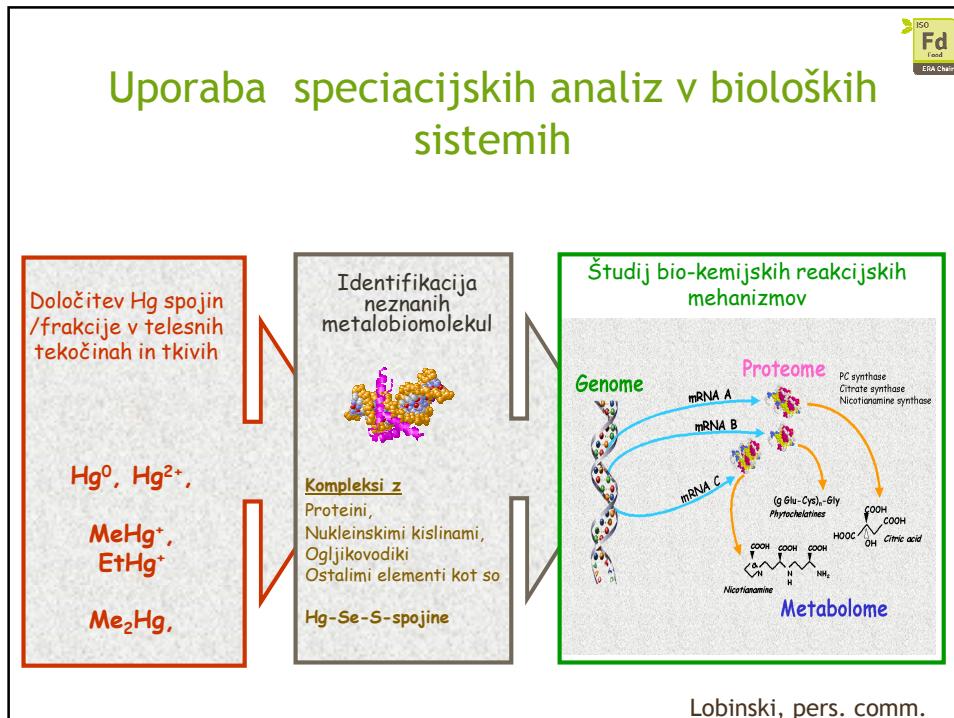
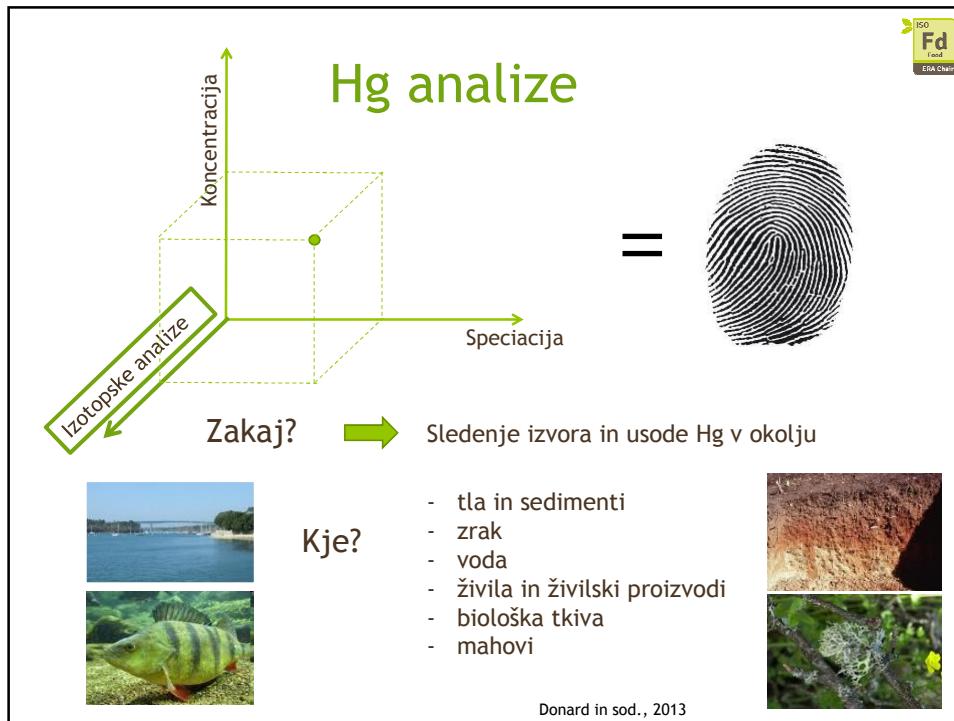
- Fotokemijski procesi generirajo MIF na lihih izotopih (^{199}Hg , ^{201}Hg)
- Biološki procesi generirajo le MDF

NATANČNOST
Single collector ICP MS:
0,1%

Multicollector-ICP/MS:
0,001%

Speciacijske analize

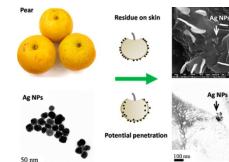
- Speciacija Zn, Ni, organo-Sn, As, Hg, Se v živilih živalskega in rastlinskega izvora
- Br - polibromirani difeniletri
- Ostanki pesticidov (organo-P spojine)

„Ostanki farmacevtikov, steroidov in pesticidov - ni še zakonske osnove”

Nano-delci v živilih in živilskih proizvodih

- Naravni NDs
- Namensko dodani NDs: kovinski osnovi (Ag-ND, TiO₂-ND, ZnO-ND, Fe-ND)
  - materiali z novimi funkcionalnostmi (proti strjevanju, zgoščevanje, barvila)
  - za antimikrobnou aktivnost
  - za konzerviranje živil
  - za pomoč pri dostavi živil (nanoenkapsulacija živilskih sestavin in dodatkov)
- NDs in onesnaženje
  - med pripravo in predelavo hrane
  - potencialni transport ND iz embalaže, ki vsebuje nano materiale
  - med kmetijsko proizvodnjo (pesticidi, ki bazirajo na ND)

Kaj želimo izmeriti?

- Kemijsko sestavo
- Velikost in velikostno porazdelitev delcev
- Maso/koncentracijsko število delcev
- Stanje aglomeracije/agregacije

Metode za merjenje kovinskih - ND v živilih

Sample preparation

- Sonication
- Vortexing and centrifugation
- Wet digestion
- Phase-transfer agents

Separation and size fractionation

- FFF
- HPLC (SEC, HDC, RP)

Visualisation

- Microscopy

Elemental analysis

- (SP)-ICP-MS

Mass separation (magnetic/electrostatic field)

Ion detection

Ion optics

Interface

Ion generation

Figure showing a chromatogram and microscopy image:

Chromatogram showing peak retention times (RT) for ^{111}Ag at 2.99 min, 5.20 min, and 7.79 min. The x-axis is 'retention time in min' from 0 to 10, and the y-axis is 'Intensity count' from 0 to 16.

Microscopy image showing dark, irregular particles.

Naravni in umetni radionuklidi

- Naravni:

uran (U) in torij (Th) in njuni razpadni produkti

- Umetni (antropogeni):

- produkti fizije: Sr-90, Sr-89, Cs-137, I-131, ...
- produkti aktivacije: H-3, Cs-134, Pu-238, Pu-239, Pu-240, Pu-241, Am-241, ...

29

ISO-FOOD in radionuklidi

- Uporaba različnih nuklearnih tehnik pri analizi
- Kombinacija radiometričnih in masno spektrometričnih meritev
- Poudarek na določitvi radionuklidov v kompleksnih matricah
  - količina vzorca
  - izgube pri pripravi vzorcev
  - kombinacija različnih separacijskih postopkov
- Določitev izotopske sestave z ICP-MS
  - izotopska razmerja ("fingerprint")
  - mother-daughter izotopi

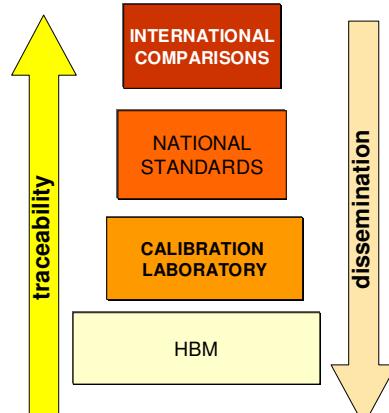
Horizontalne teme

- **H1 - metrološka podpora:** validacija in standardizacija metod - nove metode in postopke ali za postopke, ki niso standardizirani, pa tudi primernih certificiranih referenčnih materialov ni na voljo
- **H2 - repozitorij znanja:** razvoj in dopolnjevanje baze podatkov o sestavi hrane in krme, ki bo opremljena z orodji za obdelavo in upravljanje podatkov in informacij

Kaj potrebujemo?

- Izvedba **natančnih** meritev v **času** in **prostoru**
- Trenutno ni na voljo dovolj **referenčnih materialov**, da bi zadostili vsem potrebam (matriks, koncentracijsko območje, negotovost, ...)
- Pomanjkanje hierarhično meroslovnih **tehničnih infrastruktur**, ki jih je treba razviti v praksi na nacionalni, regionalni, globalni ravni

Univerza v Ljubljani
Univerza v Mariboru
RJ
Kmetijski inštitut Slovenije
Institut za pivovarstvo in živilsko kulturo
Planika MLEKARNA
UP
LJUBLJANSKE MLEKARNE
POMURSKE MLEKARNE
etol
ZELENE DOLINE
FRUCTAL
Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije
jata emona

Hvala za vašo pozornost!

Prva delavnica za deležnike:
11. novembra 2015 na Institutu "Jožef Stefan"

Prijava: erachair@isofood.eu

VABLJENI!

